

VAJDASÁG ÚJRATELEPÍTÉSÉNEK VÁZLATOS TÖRTÉNETE

Vajdaság őslakossága a másfél évszázados török hódoltság idején csaknem teljesen elpusztult, vagy a nagyobb biztonságot ígérő északibb országrészekbe menekült, odahagyva házát, marháját, csakhogy pusztá életét mentse.

Az elnéptelenedett, elvadult területeket a XVII. század folyamán elsősorban a török elől menekülni kényszerülő balkáni népek, főleg szerbek, majd a XVIII. század folyamán már a bécsi udvari kamara által tudatosan szervezett és irányított, zömükben más-más területről származó német ajkú telepések népesítették be. Toborzott az udvari kamara cseh, morva, szlovák, ruszin, olasz, francia, sőt spanyol telepeseket is, csak éppen a magyarok visszatelepülését tekintette nemkívánatosnak, sőt amíg a politikai körülmények Mária Teréziát más belátásra nem kényszerítették, a magyarok szervezett próbálkozásainak teljes mértékben ellene is szegült.

Noha az újratelepítésnek, a parlagon maradt területek újra népesítésének története a mai napig sincs hitelesen és teljes részletességében föltárva, elmondhatjuk, hogy a mai bácskai magyarok őseinek zöme a XVIII. század második felében, az 1740-es és az 1790-es évek között költözött új hazájába.

Az első telepések a Dunántúlról (Baranya, Tolna, Somogy, Zala, Veszprém megyéből) érkeztek, és főleg a Duna menti, valamint a közép-bácskai helységeket népesítették be. Bezdánt 1743-ban, Doroszlót 1752-ben, Bácsordast (Karavukovo) 1753-ban. (Az idetelepült magyarokat azonban 1770-ben a dunai árvíz távozásra kényszerítette. Bogojevára költöztek, és

két év múlva előző lakhelyük már csak Bogojevához tartozó pusztaként szerepel.) Bácsmonostort 1760-ban, Kulát 1749-ben, Topolyát 1750-ben, Nemesmiliticset 1752-ben stb.

A Tisza mentére – Zentát és Kanizsát kivéve – csak 1751-től, a tiszai szerb határőrvidék végleges felszámolásától kezdődően érkeztek magyarok. Az újonnan érkezők elsősorban Zentát (1755-ben), Adát (1756-ban), Kanizsát (1760-ban), Becsét (1767-ben), Péterrévét (1774-ben) és Martonost (1776-ban) népesítették be. Származási helyük szerint Szeged környékiek, a Jászságból, Pest, Heves, Nógrád és Hont megyéből valók.

Az eddigi telepések – bármerről érkeztek is – vallásuk szerint római katolikusok voltak. II. József türelmi rendelete után azonban az addig elutasított, visszatartott reformátusok is szervezkedhettek, és nincstelenségüket, nyomorúságukat hátrahagyva útra kelhettek, hogy az ígért földjének hírében álló Bácskában új életet kezdjenek. Ideköltözésük eredményeképpen jött létre 1785–87-ben Feketics kunhegyesi és tiszaburai, Moravica karcagi, kunmadarasi és jászkiséri, Pacsér kisújszállási, türkevei, mezőtúri, szabadszállási, kunszentmiklósi, faddi és dorogi valamint Piros tiszaroffi, tiszaderzsi és tiszánánai református magyarokból.

Az utolsó nagyobb bácskai magyar telepítések a XVIII. század végére és a XIX. század elejére estek: Temerin 1783, Mohol 1801, Bácsföldvár 1806. Kisebb méretű betelepítések, nagyobb lehetőségekkel kecsegtető áttelepülések a XIX. század végén is történtek.

A bánáti magyar telepítések rendszeresítésére csak 1778 után kerülhetett sor, amikor az addig Temesi bánág* néven

* Németül: Temeswarer Banat. Innen származik a terület Bánát neve. (P. A.)

Bécsből kormányzott kincstári tulajdont képező területet közigazgatásilag visszacsatolták Magyarországhoz. Bácskában addigra már nagyjából lezajlottak a telepítési akciók, tehát az újonnan visszacsatolt bánáti róna a korabeli Magyarország új otthon keresőinek szinte az egyedüli lehetőséget nyújtotta.

Jöttek telepesek a Tiszántúlról, a Felvidékről, sőt még az igen távoli Bukovinából is, de túlnyomó többségük – közvetve vagy közvetlenül – a szomszédos Szeged vidékéről, Csongrád és Csanád megye tájairól érkezett.

Elsőnek 1781-ben Békés és Szolnok megyei reformátusok települtek Ittabére és Debelyacsára. A következő évben felvidéki katolikusok érkeztek Csókára. 1784-ben alapították Padé, 1785-ben Egyházaskér (Vrbica), 1803-ban Tizzaszentmiklós (Ostojićevo), 1804-ben Szaján, 1810-ben Jázova, 1820-ban Oroszlámos (Banatsko Arandelovo), 1835-ben Udvarszállás (Dobričevo), 1838-ban Tiszahegyes (Iđoš), 1840 körül Magyarszentmihály (Mihajlovo) és Űrményháza (Jermenovci), 1867-ben pedig Muzslya községeket alföldi, elsősorban Szeged vidéki katolikusok.

Az 1882 végén indult országos mozgalom eredménye, hogy a következő év tavaszán Pancsova környékére, pontosabban Hertelendyfalva (Vojlovica), Székelykeve (Skorenovac) és Sándoregyháza (Ivanovo) községekbe települhettek a szomorú sorsú bukovinai székelyek, az andrásfalvi, a hadikfalvi, az istensegítsi, a fogadjisteni és a józseffalvi magyarok.

Szerémségbe a hódoltság alatt elpusztult, elmenekült lakosság helyére eleinte szerb és horvát települők érkeztek. A XVIII. század folyamán rajtuk kívül német, szlovák, cseh és ukrán telepesek is megjelentek. 1867 után a feloszlott határőrvidékek szerb nemzetiségű katonaparasztjainak egy része a végkielégítésként kapott földbirtokot igen olcsón áruba bocsátotta. Az ekkorra már meglehetősen felduzzadt lakos-

ságú bácskai községekben gyorsan híre ment a szerémségi földek legendás olcsóságának, és a föld után sóvárgó, de földhöz Bácskában már egyre nehezebben vagy sehogyan sem jutó negyedik-ötödik nemzedék tagjai közül sokan – eladva itteni szegénységüket – útra keltek, hogy megtelepedve a szerémségi táj kies lankáin, szemet-lelket gyönyörködtető síkságain újra induljanak a boldogulás útján. Kivándorlásuk eredményeként több magyar szórvány is keletkezett, de tiszta magyar települések nem jöttek létre. Magyarokat találunk Satrinca, Maradék, Nyékinca (Nikinci), Herkóca (Hrtkovci), Szot, Ūrög (Ireg, Irig), Vogány, Platičevo, Erdővég (Erdevik), Bingula, Vrdnik stb. falvakban.